

Секція 2. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ЇХ МОДЕЛЮВАННЯ

УДК 06.35.31

Олена Берестецька, асистент

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

РОЛЬ ГРУПУВАННЯ ВИТРАТ ЗА ЕКОНОМІЧНИМИ ЕЛЕМЕНТАМИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Olena Berestetska

THE ROLE OF GROUPING COSTS BY ECONOMIC ELEMENTS IN THE SYSTEM OF MANAGEMENT ACCOUNTING

Підприємства, які користуються господарською самостійністю і працюють за принципами ринкової економіки, повинні мати чітке уявлення про окупність різних видів готової продукції, ефективність кожного рішення, що приймається, їх вплив на фінансові результати і величину виробничих витрат. При цьому основним змістом витрат на виробництво в економічному плані є те, що вони відображають використання через процес виробництва належних підприємству трудових, матеріальних і фінансових ресурсів. Без відповідних витрат немислимий сам процес виробництва, тому вони є об'єктивною необхідністю, не залежною від волі і бажання людей. Разом з тим облік цих витрат, які є атрибутом суспільного процесу виробництва, конкретним проявом витрачання наявних ресурсів, обумовлений об'єктивною необхідністю.

Витрати виробництва складаються із великої кількості економічних елементів і компонентів, різних за складом і за джерелами їх відшкодування, але в загальній сукупності об'єктивно необхідних, які дають уяву про рівень виробництва, його позитивних і негативних тенденціях.

Витрати виробництва передбачені не тільки на виробництво продукції, але й для забезпечення інших процесів, які непрямо впливають на ефективність самого виробництва, а також зовсім не пов'язаних з ним і направлених на здійснення різноманітних заходів.

Зазначене характеризує необхідність визначити склад витрат, які витікають із процесу виробництва, йому належать, ним обумовлені. Тому необхідний обґрунтований підхід, який дає можливість відрізнити за встановленими ознаками належність витрат до визначених процесів, явищ. Велика роль в цьому належить класифікації витрат, яка визначає організацію їх обліку, а також є методом обробки і аналізу інформації про господарські явища, які пов'язані з понесеними витратами.

Класифікація витрат передбачає логічну операцію розподілу їх на групи на основі спільних ознак з метою вивчення закономірностей формування виробничої собівартості продукції. При цьому для визначення собівартості продукції витрати групують за статтями калькуляції, для знаходження точки беззбитковості - за постійними і змінними витратами, для характеристики економічності виробництва - за нормами і наднормативними витратами.

Облік витрат і калькулювання собівартості продукції не можна зводити до простої реєстрації фактів і арифметичного обчислення витрат підприємства на виробництво того чи іншого виробу. Їх доцільно органічно пов'язувати з плануванням і аналізом витрат. При цьому основна мета класифікації витрат - виявити і теоретично обґрунтувати існуючі ознаки витрат підприємства, визначити доцільність їх

практичного використання. Особливо важливо виділити витрати, які відносяться до виробничого процесу і які до нього не відносяться.

Під класифікацією витрат на виробництво ми розуміємо розподіл витрат, що становлять виробничу собівартість продукції, на економічно однорідні групи з метою планування, обліку й аналізу собівартості.

У відповідності з міжнародними стандартами обліку в країнах з розвинутою економікою застосовуються різні варіанти класифікації витрат в залежності від цільової установки, направлення обліку витрат на виробництво. Таких основних варіантів три: групування виробничих витрат для визначення собівартості виготовленої продукції і одержаного прибутку; для прийняття управлінського рішення і планування; для здійснення процесу контролю і регулювання.

Для визначення собівартості продукції і одержаного прибутку витрати групуються за статтями і елементами стосовно до відповідного методу обліку витрат на виробництво і калькулювання собівартості продукції.

Групування виробничих витрат за економічними елементами визначає потребу підприємства в матеріалах, трудових і фінансових ресурсах, потрібних для виконання обсягу виробництва і реалізації продукції. Важливість цього групування полягає в здійсненні контролю за виконанням кошторису витрат на виробництво. При цьому, кошторис виробничих витрат за елементами тісно пов'язується з іншими розділами бізнес-плану підприємства. Так, загальна сума матеріальних витрат за кошторисом повинна відповідати балансу потреби матеріалів, загальна сума заробітної плати за кошторисом - фонду оплати праці в плані по праці.

Порівнюючи дані кошторису з фактичними затратами на основі фінансової звітності, здійснюють контроль за величиною нормативних запасів матеріальних цінностей і їх оборотом, структурою окремих елементів витрат і їх динамікою, обґрунтованим плануванням собівартості продукції і виявляють фактори для її зниження.

Облік витрат за економічними елементами показує, які і скільки коштів було витрачено на всю виробничо-господарську діяльність, незалежно від їх призначення і направлення.

Групування витрат за економічними елементами ґрунтується на принципі їх участі в створенні вартості продукту. В цьому зв'язку виділяються елементи витрат уречевленої праці і витрат живої праці. До першої групи належать витрати предметів праці і вартість зносу основних засобів, визначену розміром амортизації основних засобів та нематеріальних активів, до другої - витрати на оплату праці (заробітна плата з відрахуваннями на соціальні заходи).

Однак класифікація за економічними елементами не задовільняє потреби підприємства в інформації за місцем виникнення витрат, за видами продукції, робіт і послуг, груп однорідних виробів, а також при здійсненні контролю за раціональним використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Класифікація витрат за економічними елементами показує, які і скільки коштів було витрачено на виробництво продукції в цілому по підприємству. Дані цього групування використовують для обґрунтованого планування собівартості і встановлення факторів її зниження, для нормування оборотних засобів і визначення сукупного суспільного продукту і національного доходу. Одночасно для організації контролю за доцільністю тих чи інших витрат, місцями їх виникнення і для визначення собівартості окремих видів продукції необхідно знати цільове призначення витрат. З цією метою використовується групування витрат за калькуляційними статтями і поділ витрат на основні і накладні. Відповідно до пункту 11 П (с)БО 16 "Витрати" перелік і

склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції (робіт і послуг) установлюється підприємством самостійно.

УДК 608.3

Євген Гащин, к.е.н., доцент

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ВПЛИВ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА

Yevhen Haschyn

SCIENTIFIC AND TECHNICAL WORK IMPACT ON PRODUCTION EFFICIENCY

Проведені дослідження ефективності науково-технічної творчості (НТТ) безпосередньо на підприємствах легкої, харчової та машинобудівної промисловості Західного регіону засвідчують, що використання винаходів і раціоналізаторських пропозицій значно підвищує технічний та організаційний рівень виробництва, забезпечує зниження витрат на виготовлення продукції, призводить до збільшення величини прибутку та рівня рентабельності виробництва.

В цьому зв'язку, розглянемо деякі питання формування додаткового прибутку від раціоналізації виробництва. Проаналізуємо загальні економічні результати НТТ та нової техніки.

В найбільш загальному вигляді додатковий прибуток ($\Pi_{\text{дод}}$) від науково-технічної творчості можна розрахувати за формулою:

$$\Pi_{\text{дод}} = \Pi_1 + \Pi_2 + \Pi_3 + \Pi_4, \text{ грн./рік}, \quad (1)$$

де Π_1 – Прибуток, отриманий за рахунок зниження собівартості продукції при незмінній її якості, грн./рік;

Π_2 – прибуток, отриманий від підвищення якості продукції, грн./рік;

Π_3 – прибуток, отриманий від збільшення обсягів виробництва, грн./рік;

Π_4 – додатковий прибуток за рахунок продажу ліцензій, грн./рік.

Розглянемо визначення величини складових додаткового прибутку.

Так Π_1 можна визначити за формулою:

$$\Pi_1 = (C_1 - C_2) \cdot A_2, \text{ грн. /рік}, \quad (2)$$

де C_1 і C_2 – питома повна собівартість продукції до і після нововведення, грн.

A_2 – річний обсяг випуску продукції після нововведення (в натуральному вираженні).

Для визначення величини Π_2 використовуємо формулу:

$$\Pi_2 = [(\Pi_2 - C_2) - (\Pi_1 - C_2)] A_2, \text{ грн. /рік}, \quad (3)$$

де Π_1 і Π_2 – відпускна ціна одиниці продукції до і після нововведення, грн.

Необхідно зауважити, що при використанні наведеної вище формули можуть зустрічатись три різних співвідношення питомої собівартості продукції:

1. $C_1 = C_2$

2. $C_1 > C_2$

3. $C_1 < C_2$

В першому випадку, при незмінності питомої собівартості ($C_1 = C_2$) величину додаткового прибутку можна визначити як:

$$\Pi_2 = (\Pi_2 - \Pi_1) A_2, \text{ грн. /рік}, \quad (4)$$

Найефективнішою вважається ситуація, коли питома собівартість $C_1 > C_2$ при одночасному підвищенні якості продукції, бо в такому випадку збільшення прибутку